

Framtider på sin spets: Att värdera det omätbara

Cecilia Åsberg, Katarina Larsen, Janna Holmstedt, Marietta Radomska, Christina Fredengren

[The Posthumanities Hub]

Vad är Future Island?

Det offentliga konstverket, *Future Island*, håller på att ta form i ett samarbete mellan Statens konstråd, Akademiska hus, Svenska Bostäder, Stockholms universitet, KTH och Vetenskapens hus på campusområdet Albano. *Ooze* heter konstgruppen, med Eva Pfannes och Sylvain Hartenberg som i samarbete med arkitekt och konstnär Marjetica Potrč, ska skapa en ö på det nya grönskande campusområdet i Stockholm och en offentlig plats för spekulation kring förändringarna i klimat (uppvärmningen av jorden) och ekosystemen under mänsklig domän. I sin geokonst (ön skapas av stenar i en befintlig vattenväg) bereder de också plats för ett dubbelt ekosystem i miniatyr. Ett habitat för växter och djur som under en kort evolutionär period om 100 år ska långsamt anpassa sig till miljöförändringarna. Men ön är uppdelad, som planetens klimatpolitik, i en nordlig och en sydlig domän. Den sydliga zonen är upp till fem grader varmare än den nordliga och värms upp med solpaneler för att skapa en simulering av planetens klimatframtid och dess effekter på växt- och djurliv. Hela konstverket är omgärdat av naturvetenskaplig expertis, tekniska lösningar och utbildningsinsatser. Koordinater, grader och arternas sammansättning på plats ska mätas och noga observeras. *Future Island* är som ett pågående klimatexperiment mitt inne i vårt eget redan pågående klimatexperiment på jorden.

Öar mellan konst och vetenskap

Öar är extrema fenomen och väldigt intressanta att tänka med, filosofera kring. De drar liksom saker till sin spets. Det finns andra forskare som har noterat det här med att öar kan vara indikatorer på större förändringar. Öar kan också förändra en själv. Några decennier in i 1800-talet noterade exempelvis redan Charles Darwin --- vetenskapsfarbrorn med det vita skägget som kom på att arter, även människan, utvecklas och förändras över tid för att bättre passa in i sin omgivning --- öarnas förmåga att dra saker till sin spets. Under sina havsresor längst den sydamerikanska kusten registrerade Darwin till exempel hur vissa djurarter liknade varandra från ö till ö men att de samtidigt var anpassade för just deras specifika ö-miljö. Det här fick honom att fundera över det gemensamma ursprunget för alla dessa specifika ö-varelser, över hur sammanlänkade, men ändå olika vi kan bli över tid. Darwin kom till öarna (Galapagos) som kreationist, men lämnade som något annat. De förändrade honom.

Vi menar i den här korta essän att öar, som det planerade, offentliga konstverket *Future Island*, har mycket att lära oss. De tränar vår förmåga att se stora sammanhang, "connect the dots". Med öar, som per definition ligger vid marginalerna av fast mark eller till och med långt ute till havs, tränas vår föreställningsförmåga. Det behövs nu när vi måste anpassa oss på nytt, till en miljö- och klimatförändrad värld. Nu när vi måste lära oss leva med ovissa klimatframtider behövs testscenarion och projektytor för tänkbara framtider, som *Future Island*-verket. Här har vetenskap och teknik en självklar plats – i egenskap av datainsamling och observationer av möjliga scenarier. Men för att

verkligen öva vår föreställningsförmåga, och därmed vår anpassningsförmåga, i en redan miljöförändrad värld, krävs mer än disparat information. Det behövs mer än tekniska beräkningar, vetenskapliga övervakningssystem och informativa utbildningsinsatser. Nu krävs inlevelse, fantasiförmåga, spekulationer, nya horisonter och nya sätt att se sammanhang. Inte minst krävs av oss alla idag konsten att leva med det okända, det omätbara. Och en vilja att låta oss förändras av det vi möter på ön. Här kommer kreativitet och fantasiförmåga in – liksom då vikten av konstnärliga praktiker, bredvid de vetenskapliga, för att vidga vår förståelsehorisont. Vikten av att noga observera - på nära håll - det marginaliserade, för att kunna skapa en känsla för det nya sammanhanget vi redan lever i pekar ut humanioras roll i samtiden. Vetenskap och teknik är inte nog. Konst och humaniora behövs om vi ska sätta in oss själva i ett sammanhang där mänskliga syften, beteenden och värderingar på kort tid omdefinierat livet på planeten. Sådan forskning (miljöhumaniora, genus- och hållbarhetshumaniora) har redan etablerat att inte alla människor på jorden är lika medskyldiga till situationen vi lämnar över till kommande generationer. Mäns transportmönster, konsumtions- och matvanor (kött och bilar) i den rika världen lämnar ett betydligt större klimatavtryck än exempelvis den feminiserade fattiga majoriteten av världens befolkning. Världen består också av det *mer än mänskliga* – och takten vi utrotar arter på är ett minst lika stort problem som klimatet. Det är på det här viset vi menar att *Future Island* faktiskt också erbjuder träning i *feministisk posthumaniora* – som ett förhållningssätt som drar in insikter från såväl naturvetenskap, teknik, konst och samhällsorienterad humaniora – för att generera nya, syntetiserade, insikter, mitt i ett specifikt samhälleligt sammanhang, om hur vi kan lära oss att leva i en snabbt förändrad, mer-än-mänsklig värld. Här erbjuds kombinationen kritik och kreativitet, samarbete och uppfinningsrikedom.

Framtidsön - *Future Island* - är också ett konstverk som laborerar med det spekulativa motivet att andra världar är möjliga. Att det finns andra sätt att göra världar, även vår värld och vårt samhälle, på. I spekulativa sammanhang, i fiktion, litteratur och myter, är inte sällan dessa andra världar placerade på just öar. Vår feministisk miljö- och posthumaniora drar nytta av långa tradition av att konsultera litteraturhistoria såväl som andra omvärldsbeskrivningar (biosemiotik, urfolksberättelser) för att diagnostisera samtiden. Vi finner exempelvis öar flytande i den breda genren av science fiction - hos Ursula le Guin, i Wonder Womans flytande hemvist, men också i Homerus' Odysseus och i Yann Martel's *Life of Pi*. Öar erbjuder projektionsytor för möjliga andra världar, de får oss att tänka: "it could be different". Det är en politisk tanke. I en av SF-genrens urtexter om utopier (fantastiska, annorlunda samhällen), i Thomas More's berättelse om *Utopia* från 1516, finner vi en insulär och fantasmisk iscensättning av en alternativ, högst spekulativ, regim på en ö i västerhavet; ett underbart förslag som More pekade på som ett politiskt alternativ till hans samtidsregim i England. *Utopia*, av grekiskans ord för icke och plats (icke-plats), har ju gett oss ordet utopisk för omöjliga idealvärldar – men även ordet *dystopi* för hemska motexempel. Öarna låter tanken leka. Är *Future Island* en klimatutopi eller en klimatudystopi, eller kanske både och, samtidigt? Är den nordliga delen, precis som i klimatpolitiken, en mer idyllisk och lagom tempererad plats medan den sydliga delen, men sin extra uppvärmning, en illavarslande bild av en febrig planet? Och hur blir det över tid, med alla arterna som ska bo på ön, kommer de frodas eller dö ut? Kommer ens den vetenskapliga utrusningen att stå emot tidens tand och stockholmarnas tilltag runt ön, och vad kommer den lämna till oss eller till framtida generationer att bevittna?

Alltför mänskliga öar i humanioras skattkammare?

Klassisk humaniora förknippas med antiken och antika myter. Poseidonios var en av antikens figurer, en av de gamla grekerna, en av stoikerna (filosofer som ville träna vår förmåga att stå ut och kontrollera våra känslor i mötet med livets svårigheter, vilket känns högst relevant idag). Fast Poseidonios gjorde egentligen inte bara filosofi, etik och sådant vi förknippar med klassisk humaniora. Som tänkare var han även geograf, historiker, astronom, fysiker, politiker och lärare. Egentligen gjorde han då det vi idag avser med posthumaniora, fast innan begreppet fanns eller ens kändes relevant för att påminna kulturforskare om att den fysiska världen är lika viktig som den inre världen. Intressant nog för oss forskare inom feministisk posthumaniora, berättar Poseidonios om en ö (Samnitaë) för bara kvinnor någonstans vid Loire-flodens mynning. I dagens akademiska sammanhang finns det också sådana små öar där kvinnor välkomnas där de annars oftast marginaliseras. Här kan de hämta kraft, få nya perspektiv. Så jobbar vi inom forskarplattformen The Posthumanities Hub, en slags flytande akademisk ö för sådan här forskning. Om vi återgår till antikens mytologiska arkipelag finns det ännu fler spännande, för att inte säga experimentella eller spekulativa, öar och föreställningsvärldar. På ön Delos i grekiska övärlden var det exempelvis förbjudet att födas eller dö. På Kirkes ö, i *Odyséen*, vamlade det av vänligt sinnade vilddjur och häxor – men så fort Odysseus män kommit över den generösa välkomstdrinken de bjodits så förvandlades de till svin. Kan myten om Kirkes ö idag återberättas som en tretusen-årig bild i ljuset av #MeToo-rörelsen och det så kallade #akademiupproppet mot sexuella trakasserier, mobbning och manliga härskartekniker? Kanske, fast det är stor risk att hamna i den konstiga ”män är djur”-debatten igen. Som om djur vore sämre, mer våldsamma, varelser och som om inte kvinnor, i strikt biologisk mening, inte också vore djur och dessutom också våldsamt kapabla. Nä, ur ett feministiskt posthumanistiskt perspektiv (mellan darwinism och civilisationskritik) blir själva antagandet om en naturgiven hierarki mellan människlighet och djuriskhet ifrågasatt och omformulerad utifrån vad denna uppdelning genererat, vetenskapshistoriskt sett, i samhället. Hur djuriskhet och att inte räknas som fullt mänsklig inte bara berövat kvinnor, smutsproletärer, koncentrationslägerfångar, och förslavade icke-vita människor deras medborgarskap och inflytande utan också använts för att avhumanisera dem, göra dem till objekt, bakgrund och resurs att exploatera istället för subjekt i egen rätt. Men nu rör vi oss snabbt från antiken till den europeiska kolonialtiden i ö-litteraturen, storhetstiden, upptäckartiden och tiden för rasismens utbredning i den första vågen av globalisering och kulturimperialism. Robinson Crusoes ö är en vida känd fiktiv ö som kulturvetare bearbetat. I Daniel Defoes roman var Crusoes ö exempelvis spelplatsen för en viss typ av äventyrslysten vit maskulinitet, en civiliserad man och medborgare, formad och härdad av europeisk kolonialism och slavhandel. I Crusoes version gör Robinson en äventyrsresa till en plats som inte nåtts av civilisationen än, så vis föreställd som rå och oförfinad. Här kan det dyka upp vildar och barbarer, vanliga figurer i den kulturimperialistiska föreställningsvärlden, men Robinson räddar också en svart man från kannibalerna som sedan underdånigt och tacksamt tjänar honom. Den imperialistiska ordningen, civilisation, skapas i miniformat på ön med en vit man i centrum. Det finns andra versioner. I exempelvis J M Coetzees romanversion (*Foe*) av Defoes Robinson-berättelse har Fredag avkolonialiseras. Han är inte längre tystad undersåte, slav och underkuvad barbar, utan mänskligt subjekt i egen rätt och berättelsen leds av en kvinnlig berättare, ännu ett tystat subjekt i den europeiska historien.

Öar är rent ut sagt spekulativa hållplatser för sin tids stora frågor och känslor. Men berättelserna om dem kan förändras med tiden. Irländsk mytologi och historia talar inte bara om öar för ömsom kvinnor, ömsom män, utan öar för sorg eller öar för glädje. Vi hittar alltså öar för upplevelsen av

specifika känslor, men såklart också (medicinhistoriskt) öar för utstötta och sjuka. I Sverige föreslogs det radikalt, under HIV-AIDS-epidemin, av ett par läkare att de smittade och sjuka homosexuella männen skulle förvisas till just en egen ö. Det var inte så länge sedan. På Irland finns tusentals små *byggda* öar – *crannogs* – som skapades för betydligt längre sedan, både under förhistorisk och historisk tid. De verkar ha varit offerplatser, men vi kan inte förstå dem i ljuset av samtiden. Sjöar, vattendrag och öar var då besjälade varelser i egen rätt som människor försökte samverka med. Då som nu, menar Christina Fredengren som beforskat dessa *crannogs* arkeologiskt på Irland, fungerar öar som en slags förstöringsglas där isolerade fenomen kan odlas upp, förstärkas och studeras. De kan ge oss sammanhang och andra världsbilder. Kan *Future Island* bli en ö för att utforska våra känslor kring klimatångest eller vår sorg över utrotade arter eller förlusten av hela ekologiska system? Det förflutna möter upp och kräver förändring av antaganden vi gjort i det förgångna, så även i samtidens fiktiva öar. Ön Ahtohallan fungerar exempelvis så i Disneyfilmen *Frozen 2* - som en påminnelse om oförrätter mot urfolk och urinnevånare och en inbjudan till försoning - eller så försjunkar gamla insikter in i Avalons dimmorna och går förlorat, för alltid. Öar drar verkligen vår föreställningsförmåga till sin spets. Historiens berättelser står på spel, framtidens med: hur kommer vi relatera till nya känslor, nya sammanhang och nya kunskaper som vi får i mötet med *Future Island* som en snabbspolad klimatprojektion för vår egen värld?

Fem grader som delar en ö – och människoåldern på jorden

I sin experimentella utformning gör *Future Island* flera saker samtidigt. Här handlar det om en människo-skapad (antropogenisk) ö där ena halvan är 5 grader varmare än den andra. Den drar på flera växlar och flera förståelser av tid – också att ön är helt konstgjord påminner oss såklart om *crannogs* och att mer besjälade sätt att leva med naturen fortfarande är möjliga. Att den blir en geografiskt begränsad jordkropp, inkastad i två distinkt olika klimatologiska framtider, får oss att kontempera vad vi gjort med vår egen jord och hur det ska gå för framtida generationer. *Future Island* erbjuder en iscensättning av en helt igenom postnaturlig och antropogen (människoskapad) framtid. Också den i ett slags dubbelt utförande som vore den ett medicinskt experiment där en halva får placebo och andra halvan utsätts för den verksamma uppvärmningen. Som en slags manifesterad klimatfiktion får den oss att se bägge förutsättningarna på en nordlig och en, betydligt varmare, sydlig del av världen. Skillnaden kommer att med tiden framträda med stor tydlighet för oss när arterna på ön anpassar sig, eller dör ut (Radomska & Åsberg 2020). Att omforma landmassor, skapa öar, visar hur mänskligheten blivit en avsevärd naturkraft på planeten på kort tid. Detta sedan storskaliga skogsavverkningar, gruvdrift och rovdraft, utsläpp och andra giftiga gåvor lämnat ett radioaktivt arv från industrialism, kallt krig, masskonsumtion och militarism. Den överinstrumentaliserade mänskliga naturkraften är redan så omfattande på planeten att den bland geologier pekas ut med ett eget namn, precis som Jura, Krita och Holocen. Många forskare kallar den nuvarande människopåverkade planets tidsålder för just *Antropocen*, som ett samlande namn för det elände vi skapat. Men det är inte så att alla människor har den här skuldfrågan gemensamt, eller ens sitter i samma båt. Alla besitter inte den makten, förmågan att förändra sin värld som årtionden av feministisk forskning visat. Om du trodde det bara handlade om kvinnor, eller bara om genus, så är det lika bra att vi deklarerar att minsta gemensamma nämnaren för feministisk forskning är just studiet av maktförhållanden och maktdynamiker som möjliggör vissa liv (och omöjliggör andra). Utifrån det kritiserar den universella idén om människan, eftersom den egentligen är en minoritet som maskerar en betydligt mer brokig majoritet. Dessa *alltför mänskliga* mönster av att ta sig rätt och plats på andras bekostnad (framstegsberättelsen som vi sett genom den moderna historien) är

vad som skapat situationen. Det är dags att be plats åt det andra mänskliga, det avhumaniserade, mindre mäktiga, inte lika framgångsrika och åt det som existerar som inte alls är mänskligt, men ändå besitter kraft – som klimatet eller andra djur. Utan sådana förståelser och samexistenser, hur ska vi annars överleva?

Future Island som en dystopisk naturteater eller en scen för Hungerspelen?

Även på *Future Island* är den experimentella iscensättningen beroende av samarbete av en lång rad olika mindre synliga mer-än-mänskliga hjälpare i form av jord, stenar, vegetation och mikrober. Konstgruppen beskriver det som en *naturteater*, där aktörerna inte bara är vetenskap, teknik och människor utan även växter, svampar, mikrober och djur. Det kan komma bli en dystopisk naturteater för antropocenåldern. För enligt evolutionära principer liknande dem i *Hungerspelen* (samarbete lönar sig i en grym värld) kommer ön att iscensätta mer död än anpassning hur väl än öns icke-mänskliga innevånare väljs ut för att klara jobbet, att överleva. Som en sådan experiment-teater drar *Future Island* tydliga analogier till den moderna vetenskapens kärnpraktik och dess bevis-teater (Shapin & Schaffer 1985; Latour 1991; Haraway 1997). Modernitet, menar Bruno Latour, innehåller alltid en asymmetrisk dubbelhet - ett ständigt *städande* bland kategorierna natur och kultur - och en slags publika uppvisande av att vetenskapliga fakta i frågan (som i exempelvis dioramor i naturhistoriska muséer, anatomiska teatrar, illustrerad vetenskap och populärvetenskapliga spektakel av skiftande slag i olika genrer). Det gäller att övervaka, bevittna, systematisera och övertyga alla. Verket ropar med modernt anspråk på vetenskaplighet: *Ge mig ett experiment och jag ska fostra världen!*

Samtidigt tillintetgörs världen, den redan alltför verkliga världen, snabbare än vi hinner mäta det. Koldioxidutsläppen gick snabbt tillbaka till nivåerna innan coronakrisen. Produktions- och konsumtionstakten ska öka igen. Permafrosten släpper vid polerna, urskogar skövlas och arter utrotas på en skala som ger kött på benen till det andra skräckinjagande namnet för vår planetära tid, den Stora Accelerationen (Steffen et al 2015). Är *Future Island* vår lokala iscensättning, vårt svar på, den stora accelerationen? Kommer vi sörja det som dör på ön i detta snabbscenario och bättre förstå hotet vi står inför planetärt?

Låt oss nu vända oss till en etablerad och systematisk form av spekulation med långa rötter och rika källor, till ämnet filosofi (speciellt etik, epistemologi –läror om hur vi vet och får kunskap, och ontologi – läror om vad världen är). Timothy Morton (2013, i boken *Yes Naturally: How Art Saves the World*) menar att vi nu måste radikalt tänka om vad vi menar med naturen, eftersom det blivit ett tomt begrepp – utan människor. Antingen avser vi med naturen det som är utanför oss själva, men redan våra kroppar, som är länkade till omgivningarna, tar bort den möjligheten. Och när börjar och slutar då naturen – bortom solen och solsystemet som möjliggör liv på planeten? Morton talar därför istället om en planetbunden ekologi som vi är en del av som ersättning för det förlegade naturbegreppet. Han drar på den ekofeministiska traditionen inom filosofi, historia och antropologi, exempelvis Carolyn Merchant, Val Plumwood och Deborah Bird Rose som tänkte med såväl eurocentriska traditioner som Australiens urfolk och deras sätt att se sig själva som en del av världen, av landskapet. Sådan ekofeministisk filosofi menar att vårt sätt att sätta oss över och urholka, som vore vi bortom, ekologin skapat idén om naturen som *bara* bakgrund, som miljö, för oss. Det har också skapat "skuggplatser" där vi inte riktigt ser vad som pågår. Feministisk ekologisk humaniora lägger sig därför vinn om att alltid, å ena sidan, sätta människor istället i sin ekologiska kontext – och,

å andra sidan, att uppmärksamma det icke-mänskliga och sätta det ett etiskt, estetiskt och socialt sammanhang. Så är det ju också med hela *Future Island*-konceptet, det sätter ner oss som betraktare mitt i en pågående klimatförändring och det icke-mänskliga (exempelvis öns växt- och djurliv) i en etisk, estetisk och urban kontext som inbjuder till reflektion. Många andra feministiska filosofer inom posthumaniora har elaborerat detta. På hur vi måste "tänka om" oss själva och andra i en planetär värld som helt förnekar den moderna uppdelningar mellan natur och kultur – hur mycket vi än försöker städa och disciplinera den vetenskapligt och tekniskt. Vi tvingas idag inte bara tänka om oss själva – i relation till andra, uppdelningen i natur och kultur, utan också hur vi tänker på tid. I långa och korta förlopp – och på vad vi lämnar som arv till framtida generationer. *Future Island* väcker svåra existentiella frågor om förgänglighet och tvingar fram en del obekväma funderingar om allt det som vi *inte vet*, inte kan mäta eller observera, eller någonsin kan få reda på. Det är på tiden.

Öar som går förlorade – tillbakablickar på vägval fram till olika klimatframtider

Små önationer världen över lever redan med denna högst påtagliga annhilering, eftersom havsvattennivåerna stigit och fortsätter skapa översvämningar samtidigt som klimatet bjuder allt våldsammare väder. FNs senaste rapport från sin Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) pekar på hur den globala uppvärmningen med bara 1,5 grader direkt hotar öar och öbor.¹ Vid en IPCC-presentation ställdes frågan: "Hur ska jag bli kompenserad för mina förfäders kvarlevor som nu är begravda under havsytan?" Frågan belyser hur vissa värden som går förlorade när öar, hela världar i miniformat, är svåra eller omöjliga att värdera. Arv går om intet. Vi drabbas helt enkelt olika av klimatförändringarna, men hur detta ska hanteras i praktiken kräver förankring hos lokala innevånare (Holmstedt 2017). Inom urbanforskning och framtidsstudier används ibland en metod för att skapa kontrasterande scenarier som kallas "back-casting". I motsats till omöjliga förutsägelser om framtiden utgår back-casting från rådande klimat- och miljömål (exempelvis mål för grönområden i städer) och inte minst från lokalt förankrade berättelser. Utifrån berättelserna skapas olika scenarier som illustrerar olika vägval som kan bygga beredskap för att nå klimatmål, även om de inte har för avsikt att förutsäga en sannolik framtid.² Att skapa beredskap blir allt viktigare, beredskap för möjliga och till synes omöjliga händelser, *en beredskap för det oväntade*. Det finns drag av back-casting metoden så som *Future Island* iscensätts, menar vi. Ön blir ett sätt att snabb-spola fram till en möjlig framtid och genom berättelser, bilder, modeller som ger oss viss beredskap och engagemang för framtider som kan ha verklighetsproducerande effekter i hur verket frågar oss om vilken framtid vi vill ha. Ön bjuder in till back-casting som en metod för att göra tillbakablickar på vägval fram till olika, egentligen okända, klimatframtider.

Epilog från The Posthumanities Hub: Vad möter vi tre generationer senare på *Future Island*?

¹ "Increasing warming amplifies the exposure of small islands, low-lying coastal areas and deltas to the risks associated with sea level rise for many human and ecological systems, including increased saltwater intrusion, flooding and damage to infrastructure..." Källa: IPCC (2018) Special report: Global warming of 1.5 °C (Summary for policymakers, sidan 8) https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/05/SR15_SPM_version_report_LR.pdf

² "Researchers have investigated local forms of collaboration within local government, with the active involvement of citizens and stakeholders, and acknowledge that public acceptance is key to the successful implementation of policies" European Commission, Science for Environment Policy News Alert, October 2009 https://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/170na6_en.pdf Källa: Larsen, K. and U. Gunnarsson-Östling, 2009: Climate change scenarios and citizen-participation: Mitigation and adaptation perspectives in constructing sustainable futures. *Habitat International*, 33(3), 260–266. Utdrag från sidan 355, kapitel 4 i IPCC-rapporten "Special report: Global warming of 1.5 °C" av IPCC, 2018 <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/chapter-4/>

Verket ska pågå i hundra år, det är nästa tre generationer av människor. Tidsramen gör verket till en övergenerationell angelägenhet redan från starten. Men ingen vet hur arterna och omgivningen kommer hantera ön, leva och dö med den (Radomska & Åsberg 2020). Kommer förbipasserande studenter att kliva över till ön? Kommer skräp som lämnas plockas upp? Kommer hundar tillåtas och ska graffitti och andra kulturmärkningar städas undan eller vara en del av verkets resa genom tiden? Kommer ens någon om hundra år att se skillnaden mellan konst och verklighet? Vad lämnar vi efter oss till framtida generationer? Den föreslagna ön är ett genomgripande relationsdrama som vi sätter igång, men vi kommer själva aldrig att få uppleva slutet. Det får vi lära oss leva och dö med.

I den akademiska ö av tvärvetenskaplig naturkulturforskning som utgörs av forskargruppen The Posthumanities Hub finns många broar och bryggor mellan land och vatten, djup tid och framtid, mänskligt och ickemänskligt, precis som för *Future Island*. En av frågorna som vi i vår forskning håller på att lära oss ställa handlar om vad vi skänker till framtida generationer långt bortom våra egna. Är mass-accelerationens tidevarv, Anthropocene, en gåva av ruiner och skräp eller en ny slags kulturarv till de mer-eller mindre mänskliga och icke-mänskliga generationerna som kommer långt efter oss? Är plaster, gifter och gamla elkablar vår högteknologiska motsvarighet till gamla arkeologiska lämningar – och vilka är framtidens generationer som stöpts och anpassat sig biologiskt i dessa miljöer? Är de ens mänskliga? Hur kan vi bli bättre förfäder och förmödrar – hur kan vi utsträcka omsorg - till de framtida, generationer som vi inte ens kan föreställa oss idag? Om vi ställer sådana frågor, om det okända och det omätbara, kommer vi redan då att omkalibrera våra tankar och handlingar nu för klimatframtider som möjliggör samexistens och mänsklig överlevnad? Vi hoppas det.

REFERENSLITTERATUR

Coetze, J M (1986) *Mr Foe*, en roman.

Darwin, Charles (2001) *The Voyage of the Beagle*. The Modern Library, London.

Defoe, Daniel (1719) *Robinson Crusoe*, roman som på svenska kallas Robinson Kruse.

Fredengren, Christina (2002) *Crannogs: A Study of People's Interactions with Lakes, with Particular Reference to Lough Gara*. Bray: Wordwell.

Fredengren, Christina och Cecilia Åsberg (2020) Checking in with Deep Time: Intragenerational Care in the Registers of Feminist Posthumanities. Ingår i: *Deterritorializing the Future: Heritage in, of and after the Anthropocene* / [ed] Rodney Harrison and Colin Sterling, London: Open Humanities Press , 2020, Vol. 1, nr 1, s. 56-95

Frozen 2, en animerad barnfilm.

Haraway, Donna (1997) *Modest Witness@ Second Millennium. Femaleman MeetsOncoMouse: Feminism and Technoscience*. London, New York: Routledge.

Holmstedt, Janna (2017) *Are You Ready for a Wet Live-In? Explorations into Listening*. Lund: Malmö Faculty of Fine and Performing Arts, Lund University

Hungerspelen, filmtrilogi baserad på romaner av

IPCC (2018) *Special report: Global warming of 1.5 °C*, tillgänglig här:
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/05/SR15_SPM_version_report_LR.pdf

Larsen, Katarina and Ulrika Gunnarsson-Östling (2009) "Climate change scenarios and citizen-participation: Mitigation and adaptation perspectives in constructing sustainable futures." *Habitat International*, 33(3), 260–266.

Latour, Bruno (1991) *We Have Never Been Modern*. Harvard University Press.

Merchant, Carolyn (1980) "The Death of Nature: Women, Ecology and the Scientific Revolution. 1980."

Morton, Timothy (2013) "Ecology in the Shadow of Oedipus", in *Yes Naturally: How Art Saves the World*, Rotterdam: Nai010 publishers, 18-23.

Odysséen, är ett grekiskt verk av episk lyrik och berättartradition som brukar tillskrivas Homeros 800 f Kr.

Val Plumwood (1993) *Feminism and the Mastery of Nature*

Posidonius lämnade inga källor efter sig, men många andra har skrivit om vad han skrev över århundradena: The Editors of Encyclopaedia Britannica (2019) "Poseidonius", tillgänglig 4 december 2020: <https://www.britannica.com/biography/Poseidonius>

Radomska, Marietta & Cecilia Åsberg (2020) "Doing Away with Life: On Biophilosophy, the Non/Living, Toxic Embodiment, and Reimagining Ethics." I: Berger, K. Mäki-Reinikka, K. O'Reilly & H. Sederholm, eds. *Art As We Don't Know It*. Helsinki: Aalto ARTS Books, pp. 54-63.

Shapin, Steven and Simon Schaffer (1985) *Leviathan and the Air-pump. Hobbes, Boyle, and the experimental life*. Princeton University Press.

Steffen, Will; Broadgate, Wendy; Deutsch, Lisa; Gaffney, Owen; Ludwig, Cornelia (April 2015). "The trajectory of the Anthropocene: The Great Acceleration". *The Anthropocene Review*. 2 (1): 81–98.

Åsberg, Cecilia (2008) A Feminist Companion to the posthumanities. NORA Nordic Journal of feminist and gender research

Åsberg, Cecilia (2017) Feminist Posthumanities in the Anthropocene: Forays into the Postnatural. *Journal of Posthuman Studies: Philosophy, technology, media*, vol 1:2, s 185-204.